№ 77 Մայիսի 5 (17) 1882 Մայիսի 5 (17) № 77

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Հրէաների գաղթականութիւնը: Նամակ Քութայիսից: Նամակ խմբագրին: Նամակ խմբագրին: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Գերմանական մամուլը խաղաղութեան մասին: Անգլիա: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Նամակ Ս. Պետերբուրգից:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԷԱՆԵՐԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յայտնի է, որ Ռուսաստանը թողնող և Հին և Նոր աշխարհի երկիրների մէջ ապաստան փնտռող հրէական ժողովրդի աչտագին խումբեր լցնում են աւստրիական քաղաքները և երկաթուղիների այն կայարանները, որոնք Ռուսական սահմաններից դէպի Աւստրիա են տանում, գրում է „Голосъ“: Այդ ողորմելի, կիսամերկ, ջարդված և սոված էակների տեսքը, մեր դրացի պետութեան ազգաբնակութեանը ցաւակցութիւն պատճառելով, մի և նոյն ժամանակ անբաւականութիւն և զայրոյթ է բարձրացնում դէպի մեր հայրենիքը, որ վերջին տարիների ընթացքում խորայելի ողբիների սեփականութեան և անձնականութեան վրա բռնանալու ամենավրդովեցուցիչ բեմ է դարձել: Ուրեմն զարմանալի չէ, որ աւստրիական լրագիրները միւս երկիրների լրագիրներից աւելի իրանց անբաւականութիւնը յայտնում են մեր կարգերի մասին և ամենածանր մեղադրանքներ են բարձում մեզ վրա հարաւային Ռուսաստանի մէջ պատահած հրէական անկարգութիւնների պատճառով:

Ինչ կարող ենք պատասխանել այդ մեղադրանքներին, քանի որ նրանք իրաւացի են, քանի որ նրանց ապացուցանող փաստերը մեզ յայտնի են, ստուգված և հաստատված են ոչ թէ միայն մասնաւոր, այլ և պաշտօնական անձինքներից: Երբէք մեր մամուլը այսպիսի դժուար դրութեան մէջ չէ եղել, երբէ՛ք մենք այսչափ անպաշտպան չենք եղել մեղադրողների առաջ: Հրէական ժողովրդի ոչ մի տեսակ թուլութիւնները և պակասութիւնները չեն արդարացնում այն գազանութիւնները, որոնք գործվում են նրանց դէմ մի եւրոպական և մի և նոյն ժամանակ քրիստոնեայ պետութեան մէջ:

„Տխուր և սրտաճմլիկ անցքեր են պատահում մեր սահմանների մօտ, գրում է աւստրիական „Neue Freie Presse“ լրագիրը իր առաջնորդող յօդուածներից մէկի մէջ: Ռուսաստանից անցնում են մեր երկիրը ողամարդիկ, որոնց գունատ երեսների վրա աղքատութիւնը և սարսափը դրօշմել են իրանց մռայլ նշանները: փախչում են մեր հիւրընկալ երկիրը թոյլ կանայք, որոնք դեռ ևս դողում են, յիշելով կատաղի ամբոխի աղաղակները և այն վայրենի բռնութիւնը, որ ոչնչացրեց նրանց սեփականութիւնը և որ սպառնում էր նրանց պատւին: Դրանք հրէաներն են, որոնց աքսորեցին իրանց հայրենիքից, որոնք սարսափած թափառում են առանց ապաստարանի: Դրանք ողորմելի և դժբաղդ մարդիկ են, որոնք, բանի հեռացրած լինելով իրանց տնային օջախից, ծովեր են անցնում, որպէս զի մի հեռաւոր և կրօնական պատերազմների աւերինով չարատաւորված երկրի մէջ նորից կառուցանեն իրանց բեկված կեանքի շինութիւնը: Ամեն տեսակ անգթութիւններ, որոնց կարող է հնարել երևակայութիւնը, գրեթէ անպատիժ կատարվեցան մի պետութեան մէջ, որ միշտ յայտնել է, թէ նա իր պատերազմները անում է յանուն քաղաքակրթութեան, որ միշտ աշխատել է կատարել իր նուաճումները մարդասիրութեան և քրիստոնէական սրբազան նշանաբանների անունով:“

„Neue Freie Presse“ լրագիրը երբէ՛ք բարեկամաբար չէ վերաբերվել Ռուսաստանին և միշտ մեր հակառակորդների կողմն է եղել: Սովորաբար մենք առաջ ենք բերել այդ լրագրի կարծիքները, որպէս զի ցոյց տանք, թէ մինչև ո՛ր աստիճան թշնամաբար է վերաբերվում Ռուսաստանին աւստրիական մամուլը, թէ մինչև ո՛ր աստիճան ատելի է մեր հայրենիքը աւստրիական հասարակական կարծիքի առաջնորդողներին: Այդ թշնամութիւնը և ատելութիւնը իրանք մերկացնում էին իրանց անհիմն լինելը և մենք հեշտութեամբ կարողանում էինք հերքել մեր թշնամիների մեղադրանքները:

Այժմ նոյնը չէ: Մեղադրական փաստերը մեր դէմ այնքան ակներև են, մեր վարչական եղանակների թուլութիւնը այնքան իրական է, որ մենք ամաչում ենք պաշտպանվել մինչև անգամ այն դէպքերում, երբ չափազանցութիւնների ենք հանդիպում: Ամենքը հասկանում են, որ ծիծաղելի կը լինէր խօսել չափազանցութիւնների մասին, քանի որ իրականութիւնը նկարագրածից աւելի սարսափելի է, քանի որ հազարաւոր մարդիկ մի քանի ժամվայ ընթացքում իշխանութեան աչքի առաջ զրկվում են իրանց բնակարանից և կայքից, քանի որ խաւար ամբոխը այնպիսի աւերումներ է կատարում, որոնք մեզ յայտնի էին սախական բռնաւորների և նրանց վայրենի հրոսակների արշաւանքների նկարագրութիւններից:

Վիէննայի լրագիրը ցաւակցութիւն է յայտնում, թէ Եւրոպան, որ նորերումս ոգևորված էր վրէժխնդրութեան զգացմունքով բօլգարների կոտորածի պատճառով, չէ պաշտպանում բազմաթիւ հրէական ազգաբնակութեանը, որ Ռուսաստանի մէջ ապահով չէ խաւար ամբոխի կատաղութեանից և ստոր բնազդներից: Այդ ցաւակցութիւնը, ասում է „Голосъ“, անտեղի և իզուր է: Բայց ցաւալի է, որ մենք առիթ ենք տալիս այդպիսի դատողութիւններին, որոնք ամենաքիչը վիրաւորեցուցիչ են մեր ազգային ինքնասիրութեան համար:

ՆԱՄԱԿ ՔՈՒԹԱՅԻՍԻՑ

Ապրիլի 28-ին

Այս օրերս վաղահաս մահը խլեց Քութայիսի արական գիմնազիայի եօթներորդ դասատան հայ աշակերտներից մինին Գ. Մեծուղեանին, որը առաջինն էր իր ուսանողական շրջանում իր հայրենասիրական ոգով: Ուսուցիչները և ուսանողընկերները յուղարկաւորեցին հանգուցեալին մինչև գերեզմանը. վերջինները իրանց սիրելի ընկերոջը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ

Ապրիլի 27-ին

Վաղը կամ միւս օր Անդրկովկասը կը կապվի երկաթուղիների ցանցով և դժուար չէ գուշակել այն մեծ փոփոխութիւնները, որք կը մտնեն այս ճանապարհների հետ այդ երկրի տնտեսական կեանքի մէջ: Բայց և ինչքան էլ մեծ լինէր նրանց բերած բարօրութիւնը երկրի ընդհանուր տնտեսութեան համար, այնու ամենայնիւ անբաւական պիտի լինեն նրանց չարիքը ևս այն մի խումբ բնակչաց համար, որք չը կարողանան հէնց առաջին օրուանից ըմբռնել նրանց պահանջմունքները, յարմարացնել իրանց պարապմունքները այդ պահանջմանց համեմատ, հետամուտ լինել այն նոր հանգամանքներին, որոնց այնքան առատ ձեռով սփռում է երկաթուղին իր չորս կողմը: Այսպիսի հասարակութիւնը, եթէ լինէր նա առաջաւոր անգամ մինչև երկաթուղու մուտ տեսնելու բոլէն, նա անշուշտ պիտի տեղ տայ նոր ոյժերին՝ նոր եկած հասարակութեանը, որը գիտէ ինչպէս վարվել այդ ճանապարհի հետ, որը գիտէ այդ միջոցով ինչպէս է հարկաւոր սերը չձռւելից ջոկել… Այնքան սարսափելի չէ մի ինչ արևմտեան աւազակը օդապարիկ ձիու վրա նստած, իր մահաբեր յարձակումներում, որքան անընկեց է քաղցրահոյեաց և յուշիկ եւրոպացին, հեծած իր շոգեկառքի վրա, տնտեսական պատերազմում: Նոյն իսկ իր հրով ու սրով կարելի է մղել աւազակին իր հօր տունը,—այդ դժուար չէ, բայց թէ կարող ենք արդեօք մաքառել եւրոպացու հետ սօցիալական կեանքում, երբ նա գալիս է ոտից մինչև գլուխը զինված գիտութիւնով—այդ է բուն խնդիրը:

Իրողութիւնները ցոյց են տալիս, որ մինչև այժմ այսպիսի ընդհարումներից միշտ եւրոպացին է յաղթող դուրս եկել, և մի ելք է մնում մեզ այդ աննախանձելի վիճակից դուրս գալու համար, և այն է՝ դիմել, դիմել անյապաղ, նոյն իսկ գիտութեանը—клинъ клиномъ вышибаютъ—եթէ ոչ չենք գտնի փրկութիւն ապագայում: Թող հաջերը այդ բանի վրա լաւ մտածեն, հրաւիրում ենք «Մշակի» առաջնորդող յօդուածի խօսքերով (տ. № 63. «Բագու-Թիֆլիսեան երկաթուղի»)… Այո, թող մտածեն որ վաղը ուրիշ հանգամանքներ պիտի վրահասնեն. վաղը Նոբելների «վագօն-ցիստերնների *) հետ» հայի «բոչկաները» **) մրցել չեն կարող մինչև անգամ Անդրկովկասում, ուր մնաց որ հեռաւոր տեղերում…

Բայց առ այժմ թողնենք այս կէտը, շուտով և իր տեղում մենք կը վերադառնանք նրան, իսկ այս անգամ մեր դիտաւորութիւնը այլ է: Քանի որ Անդրկովկասեան երկաթուղիների երթևեկութիւնը բացվելու վրա է, հարկաւոր ենք տեսնում մի քանի նամակներ ընծայել այս տեսակ ճանապարհների նշանակութեանցը, օրինակ առնելով գլխաւորապէս ռուսաց երկաթուղիների փորձառութիւնը: Եւ այս անգամ մի թեթև հայեացք կը ձգենք նրանց կառուցման վրա, մասնաւորյ առնելով տնտեսական կեանքում այն փոփոխութիւնները, որք արդէն շօշափելի են դառել և հաստատված են վիճակագրական թւանշաններով:

Քառասուն ամօք սրանից առաջ, այսինքն 1842 թվին, երբ ծագել էր Ռուսաստանում երկու մայրաքաղաքների միմեանց հետ երկաթուղով կապակցելու խնդիրը, կոմս Կանկրին, այն ժամանակվայ ելևմտից նախարարը, չէր համակրում այդ ձեռնարկին, արտայայտելով իր ամենահպատակ միջնորդագրի մէջ (докладъ) հետևեալ միտքը. «առանց դրա էլ այդ կարի յոյժ յատուկ է մեր դարին, բայց և երկաթուղիները աւելի սաստկացուցանում են տեղից-տեղ անկարևոր երթևեկութեան սովորութիւնը, ի ձեռս բերելով խաբէութեամբ ամբոխի աւելորդ ծախքերը»: Շատերը այն ժամանակվայ բարձր շրջաններում նրան գաղափարակից էին, և միայն Նիկոլայ Պաւլովիչ կայսեր կամքին ենք պարտական, որ վճռվեցաւ այդ գծի կառուցման խնդիրը և յետագայ տարում յանխսին սկսեցին գործը: Այդ առաջին և մեծ երկաթուղու փորձն էր Ռուսաստանում, եթէ չը յիշենք Ս. Պետերբուրգ—Պաւլովսկեան փոքրիկ ճանապարհը, որի հիմքը դրվել էր դեռ ևս 1836 թւին: Չը նայելով իր ամենայն տեսակ «մասաբերութեանը» Նիկօլայեվսկիյ (Ս. Պետերբուրգ—Մօսկվայ) երկաթուղու վրա՝ նրա ամբողջ տարածութիւնում՝ երթևեկութիւնը բացվում է 1851 թւին նոյեմբերի մէկին: Եթէ մտաբերենք, որ այդ միջոցում տեղի ունէր Ունգարական պատերազմը, որի պատճառով երկու տարվայ ընթացքում պատշած աստիճանով չէր կարողանում առաջ գնալ այս կառուցումն և եթէ աւելցնենք որ, շինողները այնքան էլ փորձ չեն ունեցել, այն ժամանակ հասկանալի կը լինի թէ՝ ինչու այդ գիծը գլուխ բերելու համար հարկաւոր է եղել ամբողջ ութը տարի:

Շուտով վրա է հասնում արևելեան պատերազմը: Հէնց որ վերջանում է սա, ռուսաց երկաթուղիների համար նոր դարագլուխ է բացվում: Մենք տեսնում ենք, որ Ղրիմի պատերազմից առաջ այդ կատարելագործված ճանապարհների օգուտը և կարևորութիւնը ոչ միայն պարզած չէր և ըմբռնած, այլ նաև—պիտի եզրակացնել Կանկրինի խօսքերից—վէմ գլորման էր և քար գայթակղութեան, ինչպէս ամեն մի նորութիւն՝ գցած Եւրոպայից դէպի Ռուսաստան: Բացասել եւրոպական կենցաղակրթութեան լուսաւոր երևոյթները, միանգամայն ուրանալ նրանց բարերար հետևանքները՝ առանց հետամուտ լինելու նրանց իմաստին, խոչընդոտներ դնել ամեն մի ամենաանհրաժեշտ և բարեբեր նորութեանը—այս էր այդ ժամանակաշրջանի յատուկ նշանը, և երկաթուղին, որպէս արևմտեան կենցաղի նոր արգասիք, պիտի որ մերժվէր… Բայց սա բոլորովին այլ տեսիլ է ստանում Ղրիմի պատերազմից յետոյ. այս պատերազմը ակներև և զգալի կերպով ցոյց է տալիս հեռաւոր տարածութեանց ամենայն տեսակ անօգտակարութիւնը և իսկ և իսկ՝ վնասակարութիւնը, երբ խնդիրը գալիս է թագաւորութեան սահմանները պաշտպանելու վրա: Այս հանգամանքը անշուշտ նշանաւոր չարժառիթ էր, ևս առաւել, երբ դեռ սարսափելի փորձի շօշափումն չէր անցել և երբ ընդհակառակն՝ այս պատերազմը թողել էր այնպիսի վէրքեր, որք սպառնում էին փոխվել ընդհանուր ախտի… Պիտի դիմէին այնպիսի գործօնների, որք ընդունակ էին բարձրացնելու վաճառականութեան և չահեստից մակերևոյթները: Այս նպատակին հասնելու համար, հարկաւոր էր նախ և առաջ տեղափոխական դիւրութիւններ ձեռք բերելու, ձեռք բերելու՝ անյապաղ, վասն զի այդ ակնարկած դիւրութիւններին կարօտում էր յանձնեալ և պատերազմական փորձառութիւնը: Բնական ճանապարհային հաղորդակցութիւնները, առաւել ևս՝ գետերը, անընդունակ էին խաղալու այն դերը, որին այնքան կարօտ էր այն ժամանակվայ Ռուսաստանը: Գետերը երկարատև ձմեռվայ ժամանակ կապված են լինում սառոյցով, իսկ ամառը այնքան չորանում, որ իրանց ծանծաղներով (перекаты) միանգամայն դժուարացնում են ամենայն ինչ երթևեկութիւնը, բացի այդմանէ՝ նրանց աշխարհագրական դիրքերը այնպէս են, որ օգտաւէտ չեն կարող լինել վա-

*) Նաւթակրակառք:

**) Տակառ:

պսակեցին դափնեայ պսակով, որի վրա գրած էր հետեւալը՝ «достойному товарищу отъ седьмого класса»:

Յայտնի է հայ հասարակութեանը թէ հայր Եարալեանը ո՛ր աստիճանի աշխատում է տեղիս հայերի դրութիւնը մտաւորապէս բարւոքելու: Ջատիկ չաբաթը նա իր քարոզում յայտնեց, որ Կոսթայխում արդէն կազմվել է Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան մի ճիւղ, որը բաղկացած է քսան և հինգ հոգուց: Այս նորակազմ ճիւղը իսկապէս կաշխատէ նպաստել տեղիս խեղճ հայերին:—Մի այլ հաճելի բան. արդէն երկու-երեք ամիս է, որ տեղական հրէաները, տէր-Դաւիթ Եարալեանի խրախուսանօք, ուրախութեամբ բերում են իրանց զաւակաց (այժմս մօտ 15 հոգի է) Կոսթայխի հոգևոր ծխական ուսումնարանը, որտեղ ևս ուսանում են հայերէն:

Արդէն երկու ամիս է, որ կոմս Ս. Սօլօգուբ իր ծախսով Ռուսաստանից հրաւիրեց 12 կանանցից բաղկացած մի երաժշտական խումբ, որը ածում է կոմս Սօլօգուբի սեպհական թատրօնում:

Խնդրեմ հրատարակէք ձեր պատուական լրագրում հետեւալն էլ: Այս չաբթին ինձ մօտ բերում է նամակաբերը փոստի մի յայտարարութիւն, նամակով հանդերձ, որը ուղարկված էր Կոսթայխի հ. ուսումնարանի հասցէով պ. Վ. Եղիազարեանին Թիֆլիսից, այն ինչ յիշեալ պարոնը գոյութիւն էլ չունի Կոսթայխում: Ես իմ սեպուհ պարտականութիւնս համարելով յայտնում եմ պ. ուղարկողին: Պատեար (посылка) դեռ ևս փոստատանն է:

Յ. Ամիրաղեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 3 մայիսի

Նորութիւն չէ, որ հայ ուսանողներիս մէջ աղքատներ չատ կան: Բայց մինչև հիմա իրականապէս ոչ ոք հոգս չէ արած դրանց վրա. Թէև այժըմ ունինք «Բարեգործական ընկերութիւն», որի վրա մեծ յոյս կայ մօտիկ ապագայում բարւոքելու յիշեալ ուսանողների դրութիւնը, բայց մինչև այդ օրը՝ այդ մօտիկ ապագան գալը՝ ինչ պէտք է անեն կարօտութիւն ունեցողները, խօմ դարդակ յոյսով չեն կարող ապրել—նրանց հարկաւոր է նիւթական օգնութիւն, որ կարողանան ապրել և ուսում առնել: Այս հանգամանքում անկասկած մեծ բարեգործութիւն են անում այն ազնիւ մարդիկ, որք մասնաւորապէս օգնութիւն են հասցնում ամեն մինը իր ընկեր, ծանօթ կամ բարեկամ ուսանողին, տալով սրան նիւթական միջոց ապրելու մինչև այն ուրախալի ժամը, երբ ոլմեր «Բարեգործական ընկերութիւնը» կը սկսի խագործել մեր յոյսը:

Ուստի խոնարհաբար խնդրում ենք տեղ տաք ձեր պատուական լրագրում այս մի քանի տողին, որով յայտնում ենք մեր խորին չնորհակալութիւնը մեր ընկեր պ. Գ. Յակոբջանեանցին և իր բարեկամներին, որոնք հաւաքել են 71 ր., որ արդէն յանձնել են մեզ:

Ս. Տ. Գրիգորեանց, Գ. Թադէոսեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Ջխար, 1 մայիսի

Մեր միակ մխիթարութիւնը եղած է պ. Ալէքսանդր Հայկազեանցի ծախքով գիւղիս մէջ հաստատված դպրոցը, ուր անձանձիր աշխատում են ձրիապէս:

Սոյն ութն ամսվայ միջոցում, աշակերտները իրանց մայրենի լեզուով պարզ կարդում, գրում, խօսում և երգում են: Կը յուսամք, որ թեմական տեսուչ պ. Բարխուդարեանց, մեր երկս. վարժարանի աշակերտաց վիճակը, անձամբ քննելու կը բարեհաճի:

Այս առթիւ, կը փութամ «Մշակի» 70-րդ թւահամարում, գիւղիս նկատմամբ հրատարակեալ նամակին մի քանի կէտերն ուղղել:

Գիւղիս կենսական պիտոյքները, լիառատ չեն, չաբաթը հազիւ մի անգամ ծերացեալ եզան միս կը ճարվի, գինը 35—40 կոպ. հօխան, հաւը 50—60 կոպ., պանրի փունտը 20—25 կոպ.: Ցորեան պուդը 1 ր. 60 կոպ.: Իւղ բնաւ չէ ճարվում: Շաքար, օճառ, բրինձ, մօմ և այլն Կոսթայխից բերում և թանգ են ծախում, միայն փայտ էժան է այստեղ, սաժէնը 12—14 րուբլի:

Գիւղացիք ամենևին չեն պարապում գինեգործութեամբ, վասն զի, այգիներից դուրս եկած գինին հազիւ իրանց կը բաւէ, այլ պարապում են փոքրիկ վաճառականութեամբ և գիւղական արհեստներով: Գիւղիս բնակչաց ճիչդ թիւը 52 տուն հայեր և 16 տուն վրացիք են: Գիւղիս օդը թէև բարեխառն է, բայց ջուրը խիստ ծանր և դառնահամ, զանազան հանքեր կը պարունակէ իր մէջ:

Եկեղեցին 3,000 րուբլի միայն ունի, այն էլ այլ և այլ անձանց վրա մուրհակով. եկեղեցու չինութեան արդէն ձեռնարկված է անցեալ աշնանից:

Պ. Ալէքսանդր Հայկազեանցին, գիւղիս հայ մանկտեաց արած բարերարութեանց համար, հրապարակաւ չնորհակալութիւն կը յայտնեմք:

Եղիշէ քահ. Փափամաջեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Ալէքսանդրօպօլ, 25 ապրիլի

Ձեր լրագրի ներկայ թւականի № 55 տպված էր հետեւեալ լուրը. «փոստատանից լրագիր ստանալու համար բաժանորդը պէտք է նոյն փոստատանից վերցնի բիլէտ (տոմսակ), որի համար պէտք է վճարի 1 ր. 50 կ. տարեկան: Բացի սորանից երբ մենք ստանում ենք հասարակ նամակ, իւրաքանչիւր նամակից բաժանորդին պէտք է տանք 5 կ., ապահոված նամակից 10 կ. նմանապէս և յայտարարութիւնից:»

Թէ ինչ հանգամանքից է առաջ եկել վերոյիչեալ լուրը ահա բացատրեմ: Ամէն ոք գիտէ, որ յունվար, փետրվար և մարտ ամիսներին ձմեռվայ ճանապարհների վատութիւնից և օրվայ կարճութիւնից փոստը ստացվում է ընդհանրապէս երեկոները ժամի 8—9 և նոյն միջոցին անմիջապէս սկսվում նորա վերաստուգութիւնը, որ տեւում է մօտ երկու ժամ:

Երկու տեղացի պարոններ սովորութիւն էին արել այդ ժամերին գալ փոստատուն միմիայն լրագրներ ստանալու համար: Այս բանը մի քանի անգամ նկատելով փոստատան կառավարիչը, մի անգամ պատասխանում է դոցա «արդէն գիչերվայ ժամի 10-ն է, և փոստի վերաստուգութիւնը դեռ ևս երկար կը տեէ: Ուստի գնացէք, վաղը կանուխ նամակ բաժանողը կը բերի ձեր լրագրները կամ նամակները. իսկ եթէ ո՛չ, վաղը անձամբ եկէք, ստացէք:» Բայց յիշեալ պարոններից մէկը, (որի անունը աւելորդ եմ համարում յիչել) յանդգնաբար պատասխանեց «ո՛չ, մենք ինքներս այժմ կամենում ենք փոստատան մէջ ստանալ մեր լրագրները:»

Փոստատան կառավարիչը վիրաւորված այսպիսի պատասխանից ասեց. համաձայն ձեր ցանկութեան և ըստ պահանջման օրինաց կարող էք վերառնել տարեկան բիլէտ (տոմսակ) վճարելով մի րուբլի և ապա մշտապէս ինքներդ գալ և կամ ձեր հաւատացեալների ձեռամբ ստանալ ձեր լրագրները: Այս խօսքերից յետոյ առաջարկեց տեսնել այդ մասին եղած օրէնագիրքը. Сборникъ постановленій и распоряженій по почтовому вѣдомству изд. 1869 г. ст. 398 стр. 134. Годовой билетъ со взиманіемъ одного рубля. Почтовые Уставы правительственныхъ распоряженій по почтовому вѣдомству изд. 1880 г. ст. 578, стр. 218, областныхъ городахъ и въ городѣ Одессѣ по 1 р. 50 к. въ другихъ мѣстахъ по 1 р. за каждый билетъ». Ահա փոստատան կառավարչի պատասխանը յիչեալ պարոններին: Ինչպէս երեւում է այդ պարոնները չեն հասկացել թէ ինչ ասեց փոստատան կառավարիչը և ինչու: Անմիջապէս առան գլխարկները և նեղացած դուրս գնացին:

Իսկ գալով այն կէտին թէ իւրաքանչիւր հասարակ նամակի համար բաժանողին պէտք է տանք 5 կ., իսկ ապահոված նամակից 10 կ. և այլն, լրատու պարոնը այդ խօսքերով ինձ է ակնարկում: Բայց ես այդ խօսքերին այսպէս կը պատասխանեմ. որովհետև ես ծառայող եմ և իմ պարտականութիւնն է իւրաքանչիւր նամակ ըստ կարելոյն չուտ հասցնել իր տիրոջը, այդ պատճառով, եթէ նամակ ստացողը ինքնակամ ինձ մի չնչին գումար նուիրէ մի՞թէ պիտի մերժեմ: Ո՞ւմից մինչև այսօր ես զօրով վարձատրութիւն եմ պահանջել, թող ցոյց տայ պ. լրատուն:

Պ. լրատու, եթէ իսկապէս ձեզ նամակ բերեմ և դուք 5—10 կոպէկի փոխանակ մէկ մանէթ տաք, մի՞թէ պիտի բացասեմ: Իսկ եթէ չը տաք զօրով խօ չեմ կարող առնել:

Ահաւասիկ իմ այս պաչտօնի մէջ ծառայելուս վեցերորդ տարին է և տակաւին մի անբաւականութիւն չէ ծագել մինչև այսօր և ընդհակառակը հաւատարիմ և զգոյչ ծառայութեանս համար դեռ մի քանի հատ էլ չնորհակալութեան թերթեր և վկայականներ ունեմ ձեռքիս պատուաւոր քաղաքացիների և բարձրաստիճան ծառայողների ստորագրութեամբ վաւերացրած: Իսկ եթէ պ. լրատուն գիտէ իմ արած զեղծումների և առհասարակ անիրաւացի պահանջումների տեղը, և այդ կարող է ապացուցանել, խնդրեմ իր յատուկ ստորագրութեամբ մի յօդուած հրատարակէ և բողոքէ իմ դէմ, այն ժամանակ ես պատրաստ եմ օրէնքի առաջ պատասխանատու լինել: Իսկ հակառակ դէպքում կը խնդրեմ իզուր չ՚ամբաստանել ինչպէս ինձ, նոյնպէս և փոստատան վարչութեանը:

Պ. խմբագիր, արդարութիւնը և իմ անձնական պատիւս այդպիսի զրպարտութեանց դէմ պաչտպանելու համար չնորհ արէք այս իմ համառօտ գրուածքը տպագրել ձեր ազգօգուտ լրագրի մօտակայ համարներից մէկում:

Յովհաննէս Բաբաջանեանց

ճառահանութեան խնդրում: Մնում էր դիմել երկաթուղիների օժանդակութեանը, և իրօք ահա սկսվում են տենդային ճեպով երկաթուղիների չինութիւնները. համեմատաբար փոքր ժամանակում՝ 20—25 տարվայ միջոցում երկաթուղիների տարածութիւնը հասնում է 23—24 հազար վերստի: Սրանց արժէքը մօտենում չատ պատկառելի գումարի՝ երկու միլիարդ րուբլուց աւել: Այսպիսի գումարը գերազանցում է մի որ և է այլ չահեստի դրամագլուխը, ի բաց առնելով անչուչտ երկրագործական չահեստի կայք և գոյք կոչված ստացուածքների արժէքը: Գուցէ մի ուրիչ անգամ մենք դիտողութեան կառնենք «Մշակի» ընթերցողների համար այն հնարք ու միջոցները, որոնցով կարելի է եղել ի գոյութիւն ածել այդ մեծ դրամագլուխը, բայց այստեղ կասենք միայն, որ տէրութիւնը ապահովել է մեծաւ մասամբ այն ամեն տոկոսաբեր թղթերը, որք ցրված են զանազան երկաթուղու ընկերութիւններից, և աներկբայ այս կարևոր և ծանրակչիռ պաչտպանողութեանն է պարտական այդ դրամագլխի գոյութիւնը, որ, ինչպէս բուն Ռուսաստանի, նոյնպէս տէրութեան արտաքոյ սահմանի, հասարակաց դրամագլուխները նպաստաւոր ուղղութիւն են ընդունում դէպի ակնարկած դրամագլուխը: Առանց ընդ երկար պերճաբանելու առաջ ենք բերում մի քանի թւանչաններ, որք լիովին ցոյց են տալի այդ պաչտպանողութեան ստոյգ չափը: Սրանք վերաբերվում են երկաթուղիների եւևմտական դրութեանը, որի մէջ գտնվել են նրանք 1879 թւին յունվարի մէկին *):

*) Այս թւանչանները հանում ենք մինք ճանապարհային հաղորդակցութեան նախարարութեան վիճակագրական ժողովածուից—Свѣдѣнія о желѣзныхъ, шоссейныхъ и водяныхъ путяхъ сообщеній за 1877—1878—1879 г. г. Выпускъ V С. П. Б. 1881. Սրանից աւելի նոր ժողովածու դեռ չը կայ:

Այդ օրը երկաթուղիների երկարութիւնը 20,473 վերստ էր (չենք հաչւում Ֆինլանդիայի մեծ իշխանութեան երկաթուղիների 821 վերստը):

Այդ ճանապարհների հիմնական դրամագլուխը կայանում էր՝ 1.202.975,245 ր. 16 կ. մետալական և 176.665,278 ր. 75 կ. թղթադրամական:

Եթէ այս մետալական րուբլիները դարձնենք թղթադրամի ըստ ժամանակակից սակի (курсъ), կը գտնենք որ երկաթուղիների դրամագլուխը հասնում էր 2.113.455,423 ր. 46 կ. (սրա մէջն է և տէրութեան 1,148,144,837 ր. 55 կ. *) Հարկաւոր է նկատել, որ այս թւանչանները իսկականից պակաս պիտի լինեն, որովհետև 1878 թւի նոր թոյլատուութիւն ստացած երկաթուղու բաժինների դրամագլուխները չեն մտել այս հաչուի մէջ:

Տէրութեան կողմից ապահոված հասոյթի չափը (гарантированный доходъ) հասնում էր՝ 21.816,654 ր. 36 կ. մետալ. և 6.003,641 ր. 92 կ. թղթադ.: Ընդամենը, ժամանակակից սակին համաձայն, կանէ 41.128,455 ր. 43 կ. թղթադրամական:

Տէրութեան վրա մնացած վճարելի օբլիգացիաների գումարը հասնում էր մինչև՝ 25.306,073 ր. մետ. 7.387,997 ր. 72 կ. թղթադ.: Ընդամենը—48.130,775 ր, 93 կ. թղթադ.:

Երկաթուղիների պարտքը տէրութեանը, բաց թողնելով ամենայն ինչ մանրամասնութիւնները, հասնում էր՝ 530,050,010 ր. 14 կ. թղթադ.:

*) Այդ մայր-դրամի մի մասը վատնած է նրան գոյութիւն ածելու նպատակներով: «Մեր մի քանի ճանապարհների համար, գրում է Ա. Չուպրօվ, (А. Чупровъ — Желѣзнодорожное хозяйство, ч. 1 стр. 113),—ամեն մի ստացած րուբլուն պարտաւորապէս ստորագրված է մէկ րուբլի ու կէս: Այս հանգամանքը չը պիտի մոռանալ, երբ խնդիրը գալիս է ռուսաց երկաթուղիների իսկական արժէքին:»

Ահա այսպէս է ձեռք կարկառում տէրութիւնը դէպի երկաթուղու խնդիրը, և ինչպէս տեսնում ենք, մեծ զոհեր է անում այդ տեսակ ճանապարհների տարածութիւնը պատշաճ աստիճանի հասցնելու համար:

Գնահատելու համար երկաթուղիների ծառայութիւնը երկրի տնտեսական կեանքին, մատնացոյց առնենք այն գլխաւոր փոփոխութիւնները, որք մտնում են այդ կեանքի մէջ: Երկաթուղիները լայնացնում են ապրանքների վաճառման պարագիծը, հաւասարացնելով բաւականին մեծ տարածութիւնում նրանց գները, որք միշտ մեծ զանազանութիւն են ունենում միմեանց հետ երկաթուղուց առաջ, զարգացնում են մթերքների արդիւնաբերութիւնը, զարգացնում են միջազգային աշխատանքի բաժանորդութիւնը, կերպարանափոխելով միանգամայն արդիւնագործութեանց ձեր ու վիճակը: Աներկբայելի է, որ այսքան լայն փոփոխութիւնները ժողովրդային տնտեսական կեանքի մէջ ուժգին զարկեր են տիտանեան քայլ առնելու դէպի առաջ ընդհանուր տնտեսութիւնում... Եւ իրօք, հետեւեալ թւանչանները հաստատում են այս եզրակայութիւնը.

1865 թ. տեղափոխ. են Ռուս.	146,263,392	պ. ապ.
1870 » » »	296.473,186	» »
1875 » » »	1.340,816,202	» »
1880 » » »	1.963,949,485	» »

այսինքն տասնհինգ տարվայ ընթացքում աւելի քան տասներեք անգամ բազմապատկվում է տեղափոխվող ապրանքների քանակութիւնը, և ի հարկէ երկաթուղիների ծառայութեանը պիտի վերագրել այդ իրողութիւնը:

Յայտնի է, որ ապրանքների տեղափոխութիւնը երկաթուղով 6—10 անգամ արագ է կատարվում, քան սամետաձիգ բեռնակրութիւնով (гужевая перевозка), $4^1/_2$ անգամ—քան չոգենաւով և տասնուհինգ անգամ աւել քան ջրասահ բեռնակրութիւնով (գետով ի հարկէ самосплавная перевозка), (տ. Չուպրօվ. եր. 13): Մի պուդ ապրանքի և նրան մի վերստի վրա տեղափոխութեան գինը 2—3 անգամ աժան է երկաթուղով, քան թէ հողային ճանապարհներով, և ինչպէս իրականութիւնը ցոյց է տալի երկաթուղու սակագինը (тарифъ) չատ անգամ բարձր չէ գետերի սակագնից:

Ռուսաց երկաթուղիների ցանցի աճմանը համեմատ աճում է և արտաքին վաճառականութիւնը: Ահա մի քանի թւանչաններ այդ մասին:

Թւին	Ռուսաստանի մէջ վաճառաբերութեան գինը	Ռուսաստանից վաճառահանութեան գինը
1860	138.181,746 ր.	168.031,587 ր.
1865	155.174,551 »	202.932,967 »
1870	335.917,411 »	359.957,787 »
1875	531.056,406 »	381.951,863 »
1879	587.713,256 »	627.768,444 »

Երկաթուղիների ցանցը այսպէս է աճել: 1855 թւից մինչև 1866 թիւ ամեն տարի աւելցել է 270 վերստ (միջին թւանչան): 1866 թւից մինչև 1871 թ.—1,566 վերստ (նոյնպէս՝ միջին թւանչան): 1875 թւականի վերջումը երկաթուղու ընդհանուր տարածութիւնը հասնում էր 17,658 վերստի: 1879 թւականի սկզբում—20,473 վ.:

Առ այժմ բաւականանանք այս թւանչաններով: Հետեւեալ նամակում կը խօսենք երկաթուղու այն լծակի վրա, որի մէկ ծայրում կենտրոնանում է երկաթուղու ընկերութեան չահը, իսկ միւսում—հասարակութեան ինտերեսները: Այս լծակի հաւասարակչռութեան մէջն է կայանում սակագնի քաղաքականութիւնը:

Գաս. Եաղուբեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրբաթ օր, մայիսի 7-ին օրիորդ Մ ա ս ս ի ն ի, Մօսկվայի ռուս օպէրայի երգչուհին (պրիմադօննա մեցցօ-սօպրանօ) և փարիզի կօնսէրվատօրիայի պիանիստ պ. Ս ի ւ ի ս տ տալու են մի կօնցէրտ Արծրունու թատրօնում: Տոմսակները կարելի է ստանալ թատրօնի կասսայում:

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ հաղորդում են մի շատ տխուր լուր, այն է, որ գուցէ եկող տարվանից Նուխու ամբողջ հոգևոր վիճակի միակ ուսումնարանն էլ կը փակվի: Ուսումնարանը, ինչպէս մեզ գրում են, զուրկ է կարգապահութենից, զուրկ է, նոյնպէս, ուսման օրինաւոր, հաստատ ընթացքից:

—

Մեզ հաղորդում են որ Թիֆլիսի վանքի մայրեկեղեցու հանդէպ գետնի վրա այս գարնան կը սկսվի Ներսիսեան ուսումնարանի շինութիւնը 800 աշակերտների համար: Ասում են որ շինութիւնը լինելու է հայկական ստիլով:

—

Լսում ենք որ մեր արած առաջարկութիւնը լինելու ուսուցչական ժողովի տեղութեան ժամանակ, այն է երկու շաբաթվայ ընթացքում, պահել ընտանիքներում մի մի ուսուցիչ, արդէն արձագանք է գտել Թիֆլիսի հայ ընտանիքներից մի քանիսների մէջ: Լսեցինք, օրինակ որ բժշկապետ Շահպարոնեանցի ընտանիքն էլ պատրաստ է պահելու մի կամ երկու ուսուցիչ: Եթէ այդ միտքը կիրագործվի, ուսուցչական ժողովի ծախսերը շատ կը թեթևանան: Եւ այն ժամանակ ոչ թէ ուսուցիչներ, բայց և վարժուհիներ, ուսուցչուհիներ կարող կը լինեն գալ Թիֆլիս և ներկայ գտնվել ու մասնակցել ժողովին, հաւատացած լինելով որ ապաստան կը գտնեն մի որ և է պատուաւոր ընտանիքում տասն և հինգ օրվայ ընթացքում, առանց աւելորդ ծախսեր անելու:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—

Պաշտօնական լրագիրները Եւրօպայի մէջ խօսում են խաղաղութեան մասին, մինչդեռ ազատ մամուլը պնդում է, որ գործերի այժմեան դրութիւնը միայն ժամանակաւոր հանգստութիւն է ներկայացնում, գրում է „Голосъ“: Ապագան ցոյց կը տայ, թէ ով է ճշմարիտ և ով է սխալվում, բայց ակներև է, որ անկախ մամուլը աւելի մեծ պարզութեամբ է խօսում, քան թէ պաշտօնականը: Արդէն այն իրողութիւնը, որ եւրօպական բոլոր պետութիւնները կատարելագործում են իրանց զինաւորութիւնը, աշխատում են աւելի լաւ ամրացնել իրանց սահմանները, շտապում են վերջացնել սկսած զինուորական աշխատանքները, նոր կրեդիտներ են պահանջում,—ապացուցանում է, որ խաղաղութեանը չեն հաւատում մինչև անգամ այն մարդիկ, որոնք ինքնահաւանութեամբ խօսում են խաղաղութեան մասին:

Այդ կողմից աւելի անհաւատ են թէ պահպանողական և թէ ազատամիտ գերմանացիները: Մենք զարմանում ենք, տեսնելով, որ խաղաղութեան անհաստատ լինելը ապացուցանում են գերմանական այնպիսի լրագիրներ, որոնք խաղաղութեան ամենաջերմ պաշտպաններ են: Այդ կողմից ուշադրութեան արժանի է „National Zeitung.“ լրագիրը:

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ այդ լրագիրը խաղաղութեան համար վտանգաւոր է համարում իբր թէ մեր մէջ ծագած ժողովրդական կրքերը և մեր ներքին անբնական դրութիւնը: Ժողովրդական կրքերը, իրաւացի նկատում է „Nat. Zeitg.“ լրագիրը, պատերազմի ծագման գործի մէջ բոլոր նշանաւոր դեր խաղալ, այնպէս որ ամենաուժեղ կառավարութիւնները անկարող են լինում նրանց ընդդիմադրել: Մեր դարը ոչ այնքան զինւորական շահերին և մինիստրների փառասիրութեանը, որքան ժողովրդական կրքերին պարտական է մի շարք պատերազմներով, որոնցից վերջինը և ռուս-թիւրքական պատերազմն էր: Բերլինի լրագրին չափազանց համոզեցուցիչ է թվում այդ պատերազմի օրինակը, որի դէմ էր ինքը Թագաւորը: Գերմանիայում կարծում են, որ ներկայումս ռուս ժողովրդական ըզգացմունքները թշնամական են դէպի գերմանացիները և այդ կարծիքը ստիպում է „Nat. Zeit.“ լրագրին հետևեալ եզրակացութիւնն անել:

„Ֆրանս-գերմանական պատերազմը Ֆրանսիացիների համար վճռված գործ էր, իսկ մեզ համար մի անխուսափելի անցք: Նրանք միջոց և ժամանակ էին փնտռում, իսկ մենք սպասում էինք: Կարծես ներկայումս ռուս-գերմանական յարաբերութիւնները նոյն բաղդին են ենթարկված, ինչ բաղդի որ այն ժամանակ ենթարկված էին ֆրանս-գերմանական յարաբերութիւնները: Թէպէտ ռուսների և գերմանացիների մէջ չը կայ այն արմատացած թշնամութիւնը և զինական մրցումն, որ մեր և Ֆրանսիացիների մէջ գոյութիւն ունէր Կարլոս V-ի և Ֆրանցիսկ առաջինի ժամանակից, այնու ամենայնիւ 1870 թուականից ռուսները մեզ վրա նախանձով և չարակամութեամբ են նայում, որոնք Բերլինի դաշնագրից յետոյ անմիտ կատաղութեան են հասել: Փառասէր և խռովարար մարդիկ, արիստօկրատներ և դէմօկրատներ միակերպ աշխատում են կրակի մէջ իւղ ածել:“

„Nat. Zeit.“ լրագրի մէջ տպված յօդուածի հեղինակը հարկաւոր է համարում յայտնել իր հայրենակիցներին, որ նրանց համար պատերազմը երկիւղալի չէ, որ Գերմանիան իր „բաղդաւոր դրութեան“ մէջ կարող է սպասել մինչև ռուսները խելքի կը գան և որ Գերմանիայի զինաւորութիւնը այնքան ուժեղ է, որ ամենքին յարգանք է ներշնչում:

ԱՆԳԼԻԱ

—

Ապրիլի 27-ին անգլիական համայնքների ժողովում պէտք է վիճաբանութիւններ լինէին իրլանդական հարցի մասին, որոնք պէտք է վճռէին Գլադստոնի մինիստրութեան վիճակը, գրում է «Голосъ»: Ընդդիմադրական կուսակցութիւնը որոշեց վճռողական կռիւ սկսել ազատամիտ կուսակցութեան առաջնորդի դէմ և դրա համար պատճառ ընտրեց այն համարձակ և անսպասելի փոփոխութիւնը, որ կատարվեցաւ այժմեան մինիստրութեան իրլանդական քաղաքականութեան մէջ: Դեռ ապրիլի 26-ին Գլադստոնի կատարեալ յաղթութիւնը անկասկածելի էր թվում: Ճշմարիտ է մի քանի չափաւոր ազատամիտներ պէտք է կառավարութեան դէմ քուէարկէին, բայց այդ պակասորդը լրանում էր Պարնելի կուսակիցներով, որոնք կառավարութեան կողմն անցան:

Դուբլինի մէջ պատահած ցաւալի անցքը բոլորովին փոփոխեց այն դրութիւնը, որի ժամանակ պէտք է վճռվէր պահպանողական կուսակցութեան ուղղակի դրած հարցը կառավարութեան հաւատարմութիւն յայտնելու մասին: Դուբլինի Ֆենիքս-Պարկի մէջ սպանված է իրլանդական գործերի մինիստր լօրդ Ֆրեդերիկ Կավենդիշ, մարկիզ Հարտինգտոնի փոքր եղբայրը և նրա օգնական Թօմաս Բօրկ: Գլադստոնի արած փորձին Իրլանդիայի հետ հաշտվելու համար, իրլանդական յեղափոխականները քաղաքական սպանութեամբ պատասխանեցին այն նպատակով, որ ապացուցանեն, թէ իրանք ոչ մի տեսակ հաշտութիւն չեն կամենում և զիջումներ չեն անի:

Մինիստրութեանը հասցրած է սարսափելի և գրեթէ անուղղելի հարուած: Լօրդ Ֆրեդերիկ Կավենդիշի և Թօմաս Բօրկի սպանութիւնը ապացուցանում է, որ Գլադստոն սաստիկ սխալվեցաւ, կարծելով, թէ Պարնել և նրա կուսակիցները իրլանդական շարժման իսկական առաջնորդներ են: Իրլանդական կալուածական միութեան բանտերից ազատված անդամները ապահովում էին Իրլանդիայի մէջ հանգստութեան վերականգնելը, եթէ իրլանդական հողագործ դասերին մի քանի նիւթական զիջումներ անվէին: Գլադստոն հաւատացած էր, որ կալուածական վերանորոգութիւնների օգնութեամբ եթէ ոչ վերջնականապէս, գոնեայ առ ժամանակ կարելի էր խաղաղեցնել Իրլանդիան:

Ֆենիքս-Պարկի մէջ կատարված սպանութիւնը ապացուցեց, որ դա կատարեալ մոլորութիւն է: Այդ սպանութիւնը ցոյց տուեց, որ իրլանդական շարժման առաջնորդները ոչ Պարնել և նրա կուսակիցներն էին և ոչ կալուածական միութիւնը իր բազմաթիւ ճիւղերով: Այժմ ակներև է, որ իրլանդական շարժման բնաւորութիւնը քաղաքական է և ոչ թէ կալուածական: Իրլանդացիները կամենում են ոչ թէ միայն թեթևացնել հողագործ դասերի վիճակը, այլ և բոլորովին ազատվել անգլիական տիրապետութենից: Բացի Պարնելի կուսակիցներից, որոնք պատրաստ են հաշտվել կառավարութեան հետ կալուածական վերանորոգութիւնների գնով, կայ մի գաղտնի և անհաշտ կուսակցութիւն, որ վճռել է խանգարել երկրի խաղաղութիւնը:

Անգլիացիներին ճանաչողները կարող են երևակայել այն տպաւորութիւնը, որ տիրապետում է Անգլիայի մէջ կատարված յանցանքից յետոյ: Եթէ Գլադստոն կամաւորապէս հրաժարական չի տայ և այդպիսով չի վերջացնի վիճաբանութիւնները իրլանդական հարցի մասին, այն ժամանակ համայնքների ժողովը անհաւատարմութիւն կը յայտնէ կառավարութեանը, որովհետև պահպանողականների հետ կը քուէարկեն ազատամիտ կուսակցութեան այն անդամները, որոնք մինչև այժմ հաւատացած էին, թէ հողագործ դասերի դրութիւնը բարւոքելով, կարելի է խաղաղացնել Իրլանդիան: Գլադստոն ուրիշ կերպ անկարող է պահել իր իշխանութիւնը, եթէ նա չը կամենայ հրաժարվել իր նախագծից Իրլանդիան խաղաղացնելու համար:

Դուբլինի անցքը մեծ հարուած հասցրեց Գլադստոնի մինիստրութեանը: Դրա պատճառով կարող է մի մինիստրութիւն կազմվել, որի անդամները կընտրվեն պահպանողական և ազատամիտ կուսակցութիւններից: Իրլանդիայի մէջ պէտք է համոզված լինեն, որ Գլադստոնի փոխանորդները, ով որ էլ նրանք լինեն, կը հետևեն ամենայետադիմական քաղաքականութեանը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Լրագիրներին Փարիզից հեռագրում են ապրիլ 24-ին, որ պատգամաւորների ժողովը ընդունեց մէկ նոր օրինագիծ առանց կրօնական ծէսերի կատարվող թաղումների վերաբերութեամբ: Այդ օրինագծի հիման վրա, զինւորական պատիւների տալը և այլն, այդպիսի թաղումների ժամանակ պէտք է կատարվի նոյն կարգով, ինչպէս և կրօնական ծէսով թաղումների ժամանակ:

— «Pétit Algerien» լրագիրը հաղորդում է ապրիլի 25-ից, որ Օրանեան նահանգի հարաւային մասում արաբների և ֆրանսիական զօրքերի մէջ նոր կռիւ ծագեց. այդ կռվում արաբները 15,000 մարդ կորցրին: Ֆրանսիացիները համեմատաբար նոյնպէս մեծ կորուստ ունեցան:

—«Բէյրութի ընկերութեանը» Կ. Պօլսից հեռագրում են մայիսի 2-ից հետևեալը: Նոր առաջին մինիստրը Աբդուրահման փաշա, Բաղդադի նախկին նահանգապետը և գաղթականների մասին Թօփ-խանէում կազմված յանձնաժողովի նախագահը ընդունակ և բարեխիղճ կառավարչի անուն ունի: Նա երևելի արաբագէտ է, բայց եւրօպական լեզուների հետ քիչ է ծանօթ:

—«Köln. Ztg.» լրագրին մայիսի 2-ից Փարիզից գրում են հետևեալը: Նախկին կայսրուհի Եւգենիա հարաւում արած իր ճանապարհորդութիւնից շատ հիւանդ վերադարձաւ: Մի քանի օր առաջ, նա պէտք է մնար Լիօնում, որովհետև երկաթուղով ճանապարհորդութիւնը նրան սաստիկ յոգնեցրեց: Երէկ, մայիսի 1-ին նա մինչև Դիժօն եկաւ, իսկ Փարիզ կը հասնի միայն այսօր, մայիսի 2-ին, երեկոյեան: Երբ որ նա Լիօնում եղած ժամանակ դուրս էր գալիս հիւրանոցից, այն ժամանակ դռներում նրան սպասող ամբոխը իրան թոյլ տուեց հայհոյանքներ թափել թշուառ և անպաշտպան կնոջ գլխին:

—Լօնդօնից, ապրիլի 24-ին, հեռագրում են լրագիրներին, որ երէկ, բանտարկեալ իրլանդացիների ազատութեան պատճառով կազմված տօնախմբութեան ժամանակ, Բալլինում ամբոխի և պօլիցիայի մէջ կռիւ ծագեց. պօլիցիականները ամբոխի վրա ատրճանակներ արձակեցին և վտանգաւոր կերպով վիրաւորեցին մի քանի մարդկանց:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հ ա ւ ե ր ի ս տ ա տ ի ս տ ի կ ա: «Journal des Débats» լրագրի խօսքերով, հաւերի թիւը Ֆրանսիայում հաշւում է 40 միլ. իւրաքանչիւր հաւը միջին թւով 3 ֆրանկ գնահատելով, կը ստանանք 120 միլիօն ֆրանկ: Այդ հաւերը տարինը մօտ 100 միլիօն վառեկներ են բերում, որոնցից ինն տասներորդը ուտելու առարկայ են դառնում. մնացած 10 միլիօնը պահպանվում է ցեղի համար: Ենթադրելով, որ իւրաքանչիւր հաւը 100 ձու է բերում տարէնը, որ իւրաքանչիւրը միջին թւով ծախվում է 8 սանտիմով, կը ստանանք 320 միլիօն ֆրանկ: Իսկ եթէ այդ վերջին թւին աւելացնենք այն, թէ ինչքան է ստացվում հաւեր և վառեկներ ծախելուց, այն ժամանակ 400 միլիօն ֆրանկից մեծ գումար կը ստանանք: Տնտեսագէտները պնդում են, որ հաւերից ստացվող այդ ահագին եկամուտը շատ կը մեծանար, համարեա կկրկնապատկվէր, եթէ որ Ֆրանսիայում մտցրած լինէր հաւերը բազմացնելու և կրթելու աւելի լաւ սիստեմա:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 մայիսի: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է. պետական խորհուրդը, շատ գործեր ունենալով, կը շարունակէ իր նիստերը մինչև յունիսի 15-ը: „Новости“ լրագիրը հաղորդում է. Բարօվիչեան երկաթուղու ընկերութիւնը սնանկացած է յայտնված: Ակադեմիայի քիմիական բաժնի անդամութեան համար կանդիդատ առաջարկված է Խարկօվի պրօֆէսօր Բեկետօվ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 մայիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 50 կ., երկրորդ 90 ր. 68 կ., երրորդ 91 ր., չորրորդ 90 ր. $62\frac{1}{2}$ կ., հինգերորդ 90 ր. 62 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 217 ր. 75 կ., երկրորդ 211 ր. 26 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ր. 50 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 50 կ., ոսկի 8ր. 5 կ.: Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,40 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 257 ֆրանկ: Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Лечебница Общества Покровительства животнымъ, Песковская улица д. Гврити-швили. Пріемъ больныхъ съ 8 до 9 часовъ утра ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней.

Կենդանիների հովանաւորութեան Թիֆլիսի ընկերութեան բժշկանոցը գտնվում է Սաղի վրա, Պեսկովեան փողոց, տուն Գվրիտի-շվիլի: Ընդունելութիւն հիւանդ կենդանիների ամեն օր, ժամը 8-ից մինչև 9 առաւօտեան, բացի կիրակի և տօն օրերից:

1—10

ԲԱՑՑԻ

Դ Ա Ւ Ի Թ Բ Է Կ Ի

ԳԻՐՔ ԵՐՐՈՐԴ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Օտարաքաղաքացիք ուղարկում են ճանապարհածախք 15 կ. մարկաներով. տասնով գնողները ճանապարհածախք չեն վճարում: Տասնից աւելի գնողները 10 % զիջումն են ստանում:

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ"
Тифлисъ, Головинскій проспектъ д. Мириманова, №№ 3 и 4.

1—15

ՓԱՐԻԶԻՑ ՆՈՐ ԳԱԼՈՎ

Պատիւ ունեմ յայտնելու յարգելի հասարակութեան, որ ես փարիզում երկար ժամանակ լինելով սովորել եմ անփնաս պահպանել Թ ա ն գ ա գ ի ն մ ա զ ե ղ է ն ն ե ր ամառվայ շոգին ցեցերից և այժմ Թիֆլիսում խանութ բանալով ընդունում եմ ամենայն տեսակ մազեղէններ պահպանելու:

Խանութս գտնվում է Գանօվսկայա փողոց, տուն պօլկօվնիկ Շահնազարովի № 14.

Այս մօտ օրերս ստացայ ամենայն տեսակ ամարային տրիկօներ, սև մահուդ և շատ ուրիշ տեսակ ապրանքներ:

Դերձակ Առաքել Տէր-Յակոբեան

1—3

Լոյս տեսաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Զ. Դիկկենսի „Հարս և Սկեսուր" Թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի: Գրքոյկին իբրև յաւելուած տպուած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն:

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆԵՐ (Նոր ոսկուց) ժամացոյցի համար 50 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ծըծիչներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., չր Թրջվող վերարկուներ 6 ր., շչեօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, տրիկօ, ԱԼԲՈՄՆԵՐ, բրիտանական մետաղի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մուրաբա և այլն շատ էժան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԷՅ:

28—50

ՄՈՒՐԱԲԱ, շաքարի ձուաներ, պանիր-չեստեր, խաւիար և այլն: Ծախվում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բազկաթոռմահճակալ 8 ր., ամբողջ ՀԱԳՈՒՍՏ 12 ր., չը Թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ ՌԷՎՕԼՎԵՐՆԵՐ, դանակներ և այլն:

6—10

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ."

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

Լոյս տեսան ՀԱՅՈՐԴՈՒ սրբազան պատմութեան երկու ձեռնարկները՝

Ա. Պատմութիւն Հին-կտակարանի, բաղկացած 30 քառածալ Թերթերից—240 մեծադիր երեսներից և 7 հատ գեղեցիկ պատկերներով զարդարված:

Բ. Պատմութիւն Նոր-կտակարանի, բաղկացած 208 մեծադիր երեսներից և զարդարված 17 հատ գեղեցիկ պատկերներով:

Դասագրքերը քննուած են Բարձրագոյն Հոգևոր վարչութեան ձեռքով և տպագրուած են ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ հաճութեամբ և հրամանով:

ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐԻ ԳԻՆՆ Է 50 Կ.

Գումարով գնողները քանակութեան համեմատ զիջումն են ստանում:

3—3

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՆ

ВЪ СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

[illegible] № 144 ԾԱԽՎՈՒՄ Է սպիտակ գինի [illegible]

[illegible] ամէն տեսակ ՄԻՆԵՐԱԼ [illegible]

ՀԱՅԵԼԻՆԵՐԸ և ԺՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ:

34—60

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է և շուտով լոյս կը տեսնի «ԷՍ ԷԼ ԻՄ ՍԱԶԸ»— Ազգային, սիրոյ, ժողովրդական երգիծաբանական..... բանաստեղծութեանց I հատորը: Գինն է ճանապարհի ծախքով հանդերձ 1 ռուբլ:

Օտարաքաղաքացիք Թող բարեհաճեն դիմել հետևեալ հասցէներին՝ Ивану Соломоновичу Степанову, въ Тифлисъ. (въ конторѣ фабрики Сали-оглы). կամ ուղղակի հեղինակին—черезъ Просковейское почт. Отдѣл. въ гор. Св. Креста (Ставрополск. губ. на Кавказѣ) учителю Семену Сафаріанцу.

ՅՈՎՀ. Ս. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆՑ:

2—3

„ВОСТОЧНОЕ ОБОЗРѢНІЕ"

Еженедѣльная газета безъ предварительной ценз. под ред. Н. М. Ядринцева.

ИЗДАНІЕ ПОСВЯЩЕННОЕ ЖИЗНИ ПРОВИНЦІИ ОКРАИНАМЪ

ВЫХОДИТЪ СЪ 1-го АПРѢЛЯ, ЦѢНА 8

Содержаніе №№ 1, 2 и 3: Востокъ и Западъ В. П. Васильева.—Колонизаціонный вопросъ на окраинахъ.—Что такое Поземельная Община. С. Я. Капустина.—По поводу 300-лѣтія Сибири Е. В. Максимова.—Центръ и окраины. С.—Русскій Востокъ и его будущность.—Провинціальный вопросъ и переселенія.—Жолтый вопросъ въ Америкѣ и въ Сибири.—Значеніе области въ русской жизни.—Беллетристика: Странникъ на золотомъ озерѣ. Ядринцева.—Гонимые (изъ сибирскихъ нравовъ). Н. И. Наимова.—Воспоминованія и грезы восточнаго фельетониста.—Послѣднія новости по переселенческому вопросу.—Сибирскіе вопросы и реформы.—Хроника.—Политическіе обзоры и вѣсти съ востока.—Обзоръ общественной и провинціальной жизни.—Корреспонденціи изъ Тобольска, Томска, изъ Барнаула, съ Алтая и т. д.—Хроника жизни за недѣлю.—Критика и библіографія.—Биржевыя извѣстія.—Объявленія.

ПОДПИСКА ВЪ КОНТОРѢ РЕДАКЦІИ, ИВАНОВСКАЯ, д. 13, кв. 18.

ВЪ ТИФЛИСѢ Подписка принимается въ газетномъ Агентствѣ В. ШАВЕРДОВА.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Միջի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., ս ո ւ ն դ ու կ ն ե ր ճանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., ս ա մ օ վ ա ր ն ե ր 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխօննի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ու մ ի վ ա լ ն ի կ ն ե ր մ ր ա մ օ ր ն ի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռ է վ օ լ վ է ր ն ե ր ա մ ե ն ա յ ն տ ե ս ա կ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) րէվօլվէրի, սիգար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և Թամբաքու կուշնարովի գիլզի պապիրոզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) Էյնէմի. կօֆէ էյնէմի և Միլխէյօնի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պ ր ո բ կ ա յ գինէվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղույթուկ (пухъ), պադնոսներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ զանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոննի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբոր. միս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութուներ, Բրիտանսկի չայնիկներ, կաֆէինիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կարօկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակոյ, Թուղթ փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարետախտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանսկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չումիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտ, պլաստրոշկաններ Վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր չէրմայու ոսկորէ, դուտապերչովի և փայտէ, շչօտկաներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի Թէլ (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусь) ֆէլչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գալանտերէյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կտոր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտ պէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

44—180

Միջի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 4 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначал. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.